

Богдан Лепкий

**(9 листопада 1872 — 21 липня
1941)**

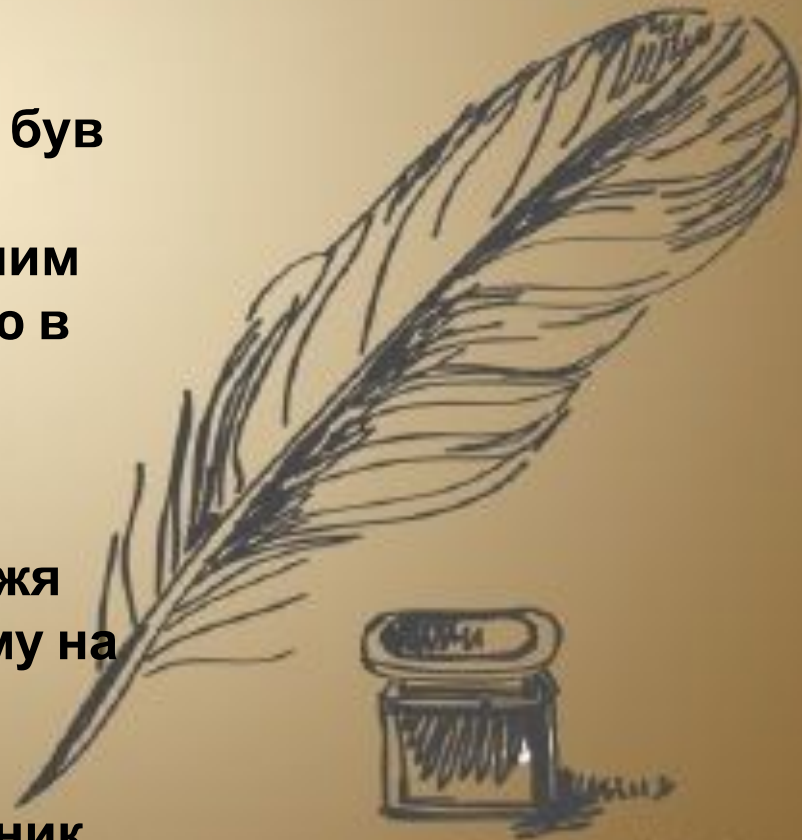
**Батьківщина Б. Лепкого — Поділля, край
благословенний, щедрий, овіяний легендами.
Сам поет написав про нього в одному з ранніх
своїх віршів — “Заспів”:**

**Колисав мою колиску
Вітер рідного Поділля
І зливав на сонні вії
Степового запах зілля.**

**А уособлювало це Поділля мальовниче село
Крегулець, розташоване між містечками
Гусятином і Копичинцями. Тут народився він 9
листопада 1872р. в родині сільського
священика Сильвестра Лепкого.**

Батько Богдана був людиною освіченою і прогресивною. Він закінчив Львівський університет (класична філологія і теологія), виступав з літературними творами під псевдонімом Марко Мурава, брав участь у виданні часопису “Правда”, підготовці підручників для школи. Мав ґрунтовну філологічну освіту, вільно володів польською і німецькою (вірші німецькою мовою навіть друкував у журналах). Писав популярні книжечки, був головою “Селянської ради”. Пізніше Б. Лепкий назве батька своїм найсуворішим критиком. Богдан був першою дитиною в родині Сильвестра і Домни Лепких, які побралися, коли Сильвестр закінчив університет і прийняв сан священника. Щоправда, якийсь час молоде подружжя мешкало в гірському селі Ялинкуватому на нинішній Івано-Франківщині, але незабаром тесть Сильвестра одержав парохію у Бережанах і молодий священник

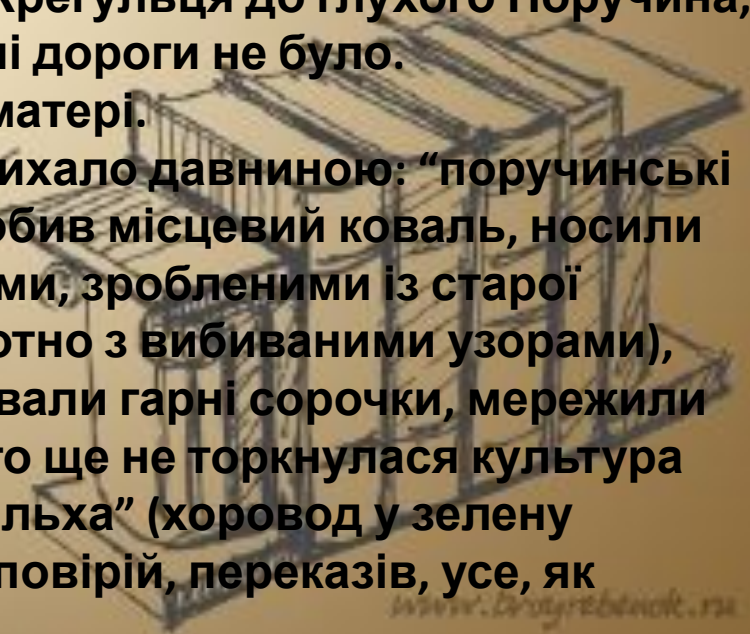
Перші знання майбутній письменник одержав у батьківському домі. Швидко — за одну зиму — навчився читати, писати й рахувати. Батько розповідав йому і про пригоди Робінзона Крузо, і про письменників, художників, портрети яких висіли на стінах, старенька нянька, родом з Наддніпрянської України, співала чумацьких пісень, а від діда по матері Михайла Глібовицького, який замолоду був знайомий з Маркіяном Шашкевичем, допитливий хлопчина дізнався про давні часи, історичні події на Україні.

Домашній учитель Богдана Дмитро Бахталовський знайомив його не тільки з основами шкільної науки, а й з творами літератури, завдяки чому його учень уже в дитинстві знав напам'ять багато віршів Тараса Шевченка, читав “Марусю” Г. Квітки-Основ'яненка.

Коли Богдана Лепкого віддали шестилітнім хлопцем до бережанської так званої “нормальної” школи з польською мовою навчання (відразу до другого класу), батьки перебралися з “цивілізованого” Крегульця до глухого Поручина, де, як жартома казали тоді, був кінець світу: далі дороги не було.

Переселилися, щоб бути ближче до батьків по матері.

Як напише пізніше біограф Б. Лепкого, тут усе дихало давниною: “поручинські ґазди” ходили в чоботях на підковах, котрі їм робив місцевий коваль, носили “куртини” з домашнього сукна, брилися бритвами, зробленими із старої скошеної коси, жінки вбиралися в “димки” (полотно з вибиваними узорами), котрі бив “димкар”, який приїздив з міста, вишивали гарні сорочки, мережили їх — словом, було це старосвітське село, котрого ще не торкнулася культура століття. “Веснянки, гагілки, обжинки, навіть “вільха” (хоровод у зелену суботу), колядки, щедрівки, множество легенд, повір'їв, переказів, усе, як колись, в дуже, дуже давніх часах”.

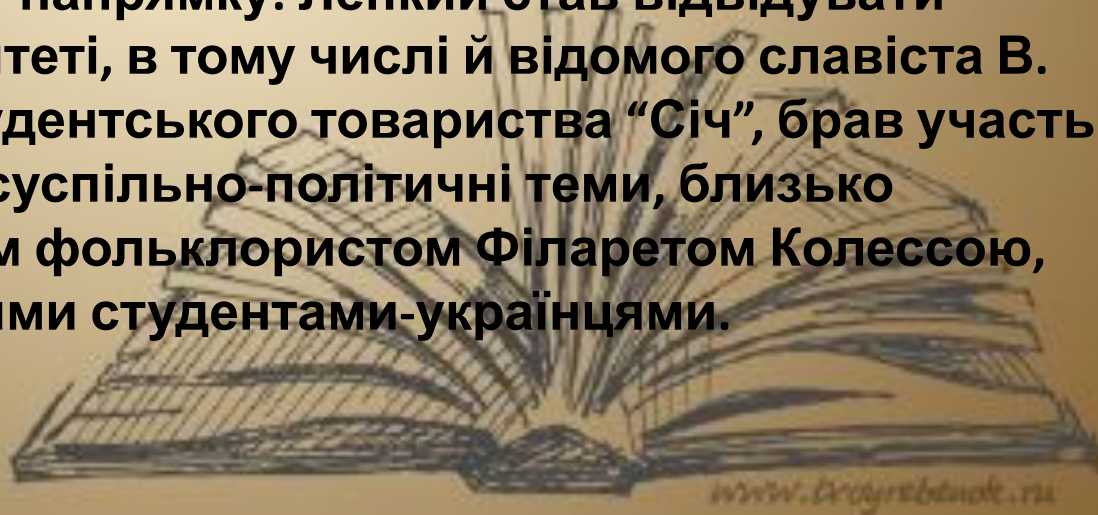

Між Бережанами та Поручином минала юність Богдана-гімназиста; місто й село формували його характер і світогляд. Від селян він чув багато легенд та переказів про давні часи. Так, люди оповідали, що стара церква, яка тоді ще стояла на горі, була свідком татарських набігів і що під час одного у ній сховалися мешканці всього села, але всі загинули від рук ворога. А коло села Біще, що прилягало до Поручина, збереглися сліди давніх валів, уламки кераміки, наконечники стріл, фундаменти споруд. Все це будило уяву підлітка. Перебування у Поручині, знайомство з людьми, їхнім життям, піснями навіяло йому вірші “На святий вечір”, “У великодний тиждень”, пісенні ремінісценції з циклу “На позиченій скрипці”, про що згодом писав сам письменник, а також сюжети оповідань “Іван Медвідь”, “Нездада п'ятка” та інші. Після “нормальної” школи Б. Лепкий вступив до гімназії в Бережанах. Гімназія була польською, з класичним ухилом. Про цей навчальний заклад того часу існують різні, часом взаємно протилежні, свідчення. Бережани були провінційним містечком, без залізничного сполучення з великими містами, отже, й відірваним від центрів культурного життя. Не дивно, що інспектор зі Львова приїздив сюди для перевірки раз у кілька років. Український письменник Михайло Яцків, який вчився тут кількома роками пізніше Лепкого, писав, що сюди посилали втихомирювати неблагонадійних учнів, а атмосфера була такою затхлою, що коли “з'являлася якась здібніша одиниця, то швидко зачахла в тій пустелі, в заскорузлості дилетантизму”. А в повісті “Огні горять” цей письменник зобразив її в сатиричному плані, назвавши “ослячим мостом до золотих ковчегів”, “пантеоном скастрованих наук”.

Після закінчення гімназії Б. Лепкий вступив у Відні до Академії мистецтв, але навчання у ній морального задоволення не принесло, він відчув, що розминувся із своїм справжнім покликанням. Нудно було змальовувати гіпсові статуї, щоразу натикаючись на зауваження викладача, що контури надто гострі і т. ін.

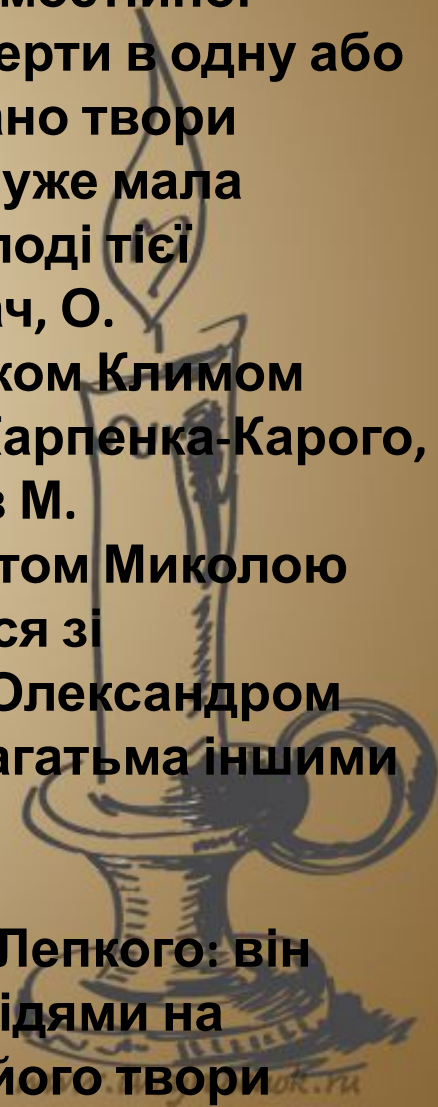
Але стався випадок, який визначив майбутню долю Лепкого, допоміг юнакові знайти себе.

Якось у поїзді йому довелося їхати в одному купе з Кирилом Студинським, який навчався тоді на філософському факультеті Віденського університету. Це знайомство не тільки зблизило двох у майбутньому видатних діячів української культури, а й спрямувало його творчі інтереси в новому напрямку. Лепкий став відвідувати лекції у Віденському університеті, в тому числі й відомого славіста В. Ягича. Він став учасником студентського товариства “Січ”, брав участь у дискусіях на літературні та суспільно-політичні теми, близько зійшовся з майбутнім відомим фольклористом Філаретом Колесою, Михайлом Новицьким та іншими студентами-українцями.

Згодом Б. Лепкий переходить до Львівського університету, де рівень викладання був не такий високий, як у Відні. Українську мову і літературу викладав Омелян Огоновський, який головну увагу приділяв граматиці, а в студіях з літератури, як зазначав іще І. Франко, який свого часу теж слухав його лекції, виходив не з самостійної вартості того чи іншого твору, а намагався цей твір “вперти в одну або другу з тих схоластичних шухлядок, по яких порядковано твори поетичні в шкільних читанках”. Та студентська молодь уже мала широкий погляд на літературу, її завдання. А серед молоді тієї близькими друзями Б. Лепкого були О. Маковей, І. Копач, О. Макарушка. Приятелював Богдан з молодим математиком Климом Глібовицьким, техніком Юрком Тобілевичем (сином І. Карпенка-Карого, який розповідав про український театр, про його діячів М. Заньковецьку, П. Саксаганського, М. Старицького), поетом Миколою Вороним, котрий перебував тоді у Львові, познайомився зі славетними співаками Соломією Крушельницькою та Олександром Мицугою, композитором Остапом Нижанківським та багатьма іншими діячами літератури і мистецтва.

На ті роки припадає активна літературна діяльність Б. Лепкого: він пише поезії, оповідання, перекладає, виступає з доповідями на засіданнях студентського товариства “Ватра”. З 1895р. його твори

Після закінчення Львівського університету (1895) — знову Бережани, гімназія, де Б. Лепкий стає вчителем української та німецької мов і літератур. Він швидко здобуває авторитет серед колег (немало з них ще недавно були його вчителями), повагу серед гімназистів блискучими лекціями, врівноваженістю, прагненням внести свіжий струмінь у викладання, познайомити слухачів з новинками літератури. Знайоме культурно-мистецьке середовище, близькість до батьківської оселі — все це створювало сприятливий клімат для творчості. Ціла низка віршів, оповідань (“Стріча”, “Для брата”, “В світ за очі”, “Дивак”), перекладів, літературно-критичних студій (дослідження про творчість М. Конопніцької) — результат кількарічного бережанського періоду. Спробував письменник свої сили і в жанрі драматургії, написавши п'єсу “За хлібом”, яку поставив театр “Руської бесіди”.

У середовищі учасників львівської літературної групи “Молода Муза”, до якої Лепкий теж належав, його називали професором, хоч був він не багато старшим від Петра Карманського чи Василя Пачовського, а від Михайла Яцківа — всього на рік. Але цьому поважному професорові шматок хліба давався нелегко: крім роботи в університеті, де був на посаді лектора, доводилося викладати в приватних гімназіях, виступати з лекціями на різних курсах. А тут ще несподівано в 1901р. помер батько, і треба було допомагати матері та чотирьом молодшим братам і сестрам. Для літературної роботи лишалися ночі, які Лепкий намагається використати максимально. Одна за одною виходять книжки його оповідань “З села” (1898р.), “Оповідання”, “Щаслива година” (1901), “В глухім куті” (1903), “По дорозі життя” (1905), “Кидаю слова” (1911); збірки віршів “Стрічки” (1901), “Листки падуть”, “Осінь” (1902), “На чужині” (1904), “З глибин душі” (1905), “Для ідеї” (1911), “З-над моря” (1913); літературознавчі дослідження “Василь Стефаник” (1903), “Начерк історії української літератури” (1904), “Маркіян Шашкевич” (1910), “Про життя великого поета Тараса Шевченка...” (1911); переклади польською мовою “Слова о полку Ігоревім” (1905; переклад цей, до

Та почалася перша світова війна...

Воєнні події застали родину в курортному селищі Яремча на Гуцульщині. Та невдовзі жити стало тут небезпечно: австрійці вишукували “шпигунів” і вішали; російські військові власті, які незабаром прийшли в сусідні села, шукали “мазепинців” і вивозили на схід. Б. Лепкий з родиною поспішно виїхав. В яремчанському готелі лишилися третій том історії української літератури та історична драма “Мотря”, які загинули, бо готель незабаром злетів у повітря.

Спершу через Карпати пробрався до Угорщини, де місяць пробув у містечку Шатмарі, а звідси через Пешт — до Відня. Столиця донедавна бундючної Австро-Угорської імперії геть втратила свій колишній глянець, перетворилася на вавілонське стовпотворіння. Звідки тільки не було тут людей. От і Лепкий зустрівся незабаром з приятелями-молодомузівцями П. Карманським та В. Пачовським, а також з Ф. Колесою, В. Щуратом, О. Кульчицькою, К. Студинським та іншими давніми знайомими. Почали разом налагоджувати видавничу справу — видавати брошури, календар, народний буквар, збірники пісень...

Та восени 1915р. Лепкого мобілізують. Немолодого вже письменника послали б на фронт, якби друзі не подбали про його призначення для культурно-освітньої роботи в табір для військовополонених.

Незбаром Б. Лепкий опинився в Німеччині. Умови утримання полонених тут були кращі, ніж в Австрії. Деякий час він перебував у містечку Раштатті, а потім, у 1916р., перебрався до Вецлара.

Старовинне містечко Вецлар над річкою Ляном, здається, овіяне романтикою. Тут колись жив великий німецький поет Й. В. Гете, все дихало пам'яттю про нього. Та романтичні легенди і спогади різко контрастували з суворою дійсністю: тут був розташований табір з десятима тисячами військовополонених українців.

Праця в таборі була нелегка. Хоч німецьке населення ставилося до полонених досить прихильно, вчорашні солдати вороже сприймали і культурно-освітню роботу, і створення ремісничих майстерень і називали зрадниками тих, хто брав участь у виставах, концертах чи працював майстрами. Якось під час вистави “На перші гулі” за п'єсою С. Васильченка раптово погасло світло і ледь не зчинилася кривава бійка. Та поступово лід почав танути. Під впливом таких вихователів, як Б. Лепкий, В. Пачовський, М. Паращук (відомий скульптор), становище змінилося: серед полонених колишньої царської армії, які вважали себе солдатами “єго величества” і на будь-яку участь у культурно-освітніх заходах дивилися як на зраду батьківщині, виявилось багато обдарованих різьбярів, декламаторів, гончарів, літераторів. В Росії тим часом спершу скинули царя, а згодом відбулася Жовтнева революція. Перша світова війна закінчувалася, і полонені стали повертатися на батьківщину.

Навколо письменника гуртувалася молодь, проводилися літературні вечори, на яких звучали поезії Т. Шевченка, І. Франка, самого Б. Лепкого, лунали пісні. Польська окупаційна влада проводила каральні акції проти культурних заходів українського населення, які не оминули й Черча. Як згадують мешканці села, не раз сюди “налітали поліцаї і розганяли учасників вечора. Якось між Богданом Лепким і поліціантом виник інцидент. Письменник заявив свій протест представникові влади проти брутального ставлення до сільської дівчини. Мало того, що сивоголового професора поліціанти грубо обізвали і силоміць відправили додому, про його поведінку дізналося університетське начальство. Ходили чутки, що з цього приводу Лепкий мав “неприємності”.

Після окупації Польщі фашистською Німеччиною становище письменника стало особливо важким: він втратив посаду в Краківському університеті. Помер письменник 21 липня 1941р., похований у Кракові на Раковецькому цвинтарі. В 1972р. на могилі встановлено барельєф, а його ім'ям названо одну з вулиць міста. На жаль, вулиця тепер перейменована: до замовчування творчості письменника протягом десятиліть додалося стирання пам'яті про нього.

Але створеного Б. Лепким забуття поглинути не може. Він усе життя і весь талант присвятив своєму народові, збагаченню його культури, літератури. Вражає — універсалізм, багатогранність його творчих інтересів, чим він близький до І. Франка. І, мабуть, можна погодитися з думкою дослідників життя письменника, що коли стихією творчої натури І. Франка була боротьба, то стихією Б. Лепкого була естетична насолода від процесу творення.

Я знаю

**Я знаю, що нема мені
Між вами місця, браття
милі,
В життя бурхливій
товкітні,
Як сироти, ідуть пісні,
Застукані, безсилі.**

**Та ярмарок отсей марний
Колись таки скінчиться.
Настане свято. І давний
Поет, мов сон якийсь
смутий,
Колись комусь
присниться.**

НЕ РОСТИ, БЕРІЗКО

**Не рости, берізко,
При дорозі близько,
Рости в темному гаї.
Бо при тій дорозі
В потребі, в тривозі
Тебе хто-небудь зрубає.**

**Не неси, дівчино,
Не неси, рибчино,
Свого серця між люди.
Бо хто-небудь зневаже,
Лихе слово скаже,
Остане рана в груді.**